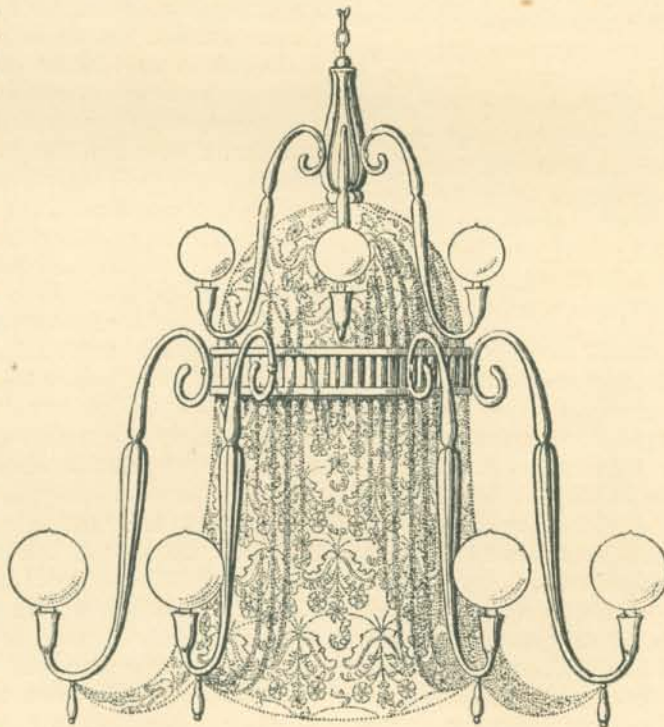

szisztémájánál. Innét van, hogy a nagy textil-vállalatok nemcsak műszaki, de tervező-személyzetük java részét is külföldiekből kénytelenek toborozni. Maga a Kattaunder-cég, mely évenként 37 ezer fontot fizet ki rajzokért, 10 rajzoló-t tart Párisban és mintegy 38 idegen, főleg francia, rajzoló-t Angliában s e rajzoló-k mintáival főleg az angol, európai és amerikai fogyasztóközönséget látják el, míg az angol rajzolókéival Indiát. A nagy tapéta-gyárosok is egyre több német és francia rajzoló-t kénytelenek üzemükbe venni. Az angol iparművészeti nevelés nagy hiányait már az állam és a londoni község-tanács is belátta, de az iskolaszervezés nehézkes formái miatt nem igen tud a bajokon segíteni. Mindent egybevetve, Rauecker igen alapos tanulmánya arról győz meg bennünket, hogy az idejüket mult formák konzervatívizmusa ezen a ponton is megbosszulja magát Londonban, a fürgébb versenytársak nagyobb készültsége itt is hovatovább háttérbe szorítaná a gögös szigetországot s rövidesen ízlése is mély-séges megaláztatást szenvedne az „inváziós barbárok” miatt. Az ilyen mély gazdasági problémákat pedig Anglia — egy világháború-val igyekszik kettévágni.

KRÓNIKA

A KÉVE ÉRME.
A Magyar Iparművészet mostani számának címlapját egy háborús plakett rajza díszíti, mely arra van hivatva, hogy messze földön hirdesse az ércben megnyilatkozó szimbolikus gondolatot: egy nemzet titáni küzdelmét. A Kéve érme méltó nemcsak ennek az előkelő ízléssel vezetett művészegyesületnek a multjához, de a nagy háború egész ideológiájához. Az antik mondavilág gyönyörű részlete: Herkulesnek a hidrával való küzdelme, nagyszerű plasztikai forma-

Benckhardt Ágost: Szaloncsillár. A. Benckhardt: Salonluster.

nyelvet sugallt Zutt tanárnak, aki az ő firenzei tanulmányainak minden leszűrt tudását beleviszi a lapidárisan egyszerű vonalakba. Csak a minap volt alkalmunk e művésznak egyéni karakterét, tiszta és tudatos pályáját megrajzolni. A Kéve érmével mindazoknak a plaketteknek, melyekhez a nagy háború adott neki sugalló gondolatokat, a koronáját alkotta meg. Minden vonalában, a hátlapjának finoman vezetett allegórikus kéréjében, kardjában és évszámában is egy szinte túlláradó fiatalos erő feszül, a bronzból hasad ki a gondolat és az ünnepi nagyvonalúság egész erejével reng. A Kévének, mely az érem hasznát teljesen jótékony célokra: művészek segélyezésére és a Vöröskereszt javára fordítja, az a szándéka, hogy ezt a plakettet külföldön is terjessze. Azt hisszük, az ottani éremkedvelőknek is reveláció lesz. Hírvivője nemcsak egy izmos fiatal művésztehetségnek, de annak a kultúrmunkának is, mely itt vésővel, számmal, tollal és az apostolok türelmével dolgozik s nem kevésbé hősiességű feladatokat old meg, mint a csatateren vérző testvérei.

ÚJABB ADAKOZÁSOK érkeztek be lapunk ezidei I—II. számának megjelenése óta az Országos Magyar Iparművészeti Társulathoz a háború miatt inségbe jutott magyar iparművészek részére. A nemesszívű adakozók névsora a következő: dr. Petrovics Elek 30 K, Nagy Virgil 20 K, Bokor Irma (Pozsony) 10 K, dr. Jankovics János 10 K, Mihalik István (Gyula) 10 K, Schoditsch Lajos 10 K. Az újabb adakozások összege 90 K. A mult számban közölt kimutató szerint 4562 K folyt be, mely összeg a most közölt adományokkal és a Budapesti Központi Segélyező Bizottság elnöksége által már régebben kiutalt 600 K-val együtt 5252 K-ra emelkedett. Eddig huszonkét iparművész részesült összesen 1250 K segélyben. E helyen megemlítjük még, hogy a Steindl-céh hazai művészetet pártoló

egyesület egyéb hazafias és humánus adományain kívül a Magyar Iparművészek Testületének támogatására szoruló tagjai részére 250 K-t adományozott, továbbá hogy dr. Tafner Vidor (Besztercebánya) két művésziesen megmunkált fémhamutálcát ajánlott fel értékesítésre az inséges iparművészek részére,

KÉTREMEKMŰVŰMISEORNÁTUST mutatunk be e füzetünkben. A székesfővárosi iparrajziskolajeles tanára Megyer Antal tervezte az egyiket, melynek alapszíne violába játszó mélyvörös, díszítése arannyal átszőtt tompaszínű polikrom selyemhímzés. A másiknak tervezője Kovács Erzsébet rajztanár, ki lila alpra applikált krémszínű selyemmel és sok arannyal díszítette a zöld alapszínű miseornátust. A csulák alakja eltér a megszokott, művészietlen, merevített szövetből készült mise-mondóruhák ismert szabásaitól. Nagyobb, bővebb amazoknál s artisztikus redőzete lágyan simul a pap alakjához és mozdulataihoz. Érdekes a Kovács Erzsébet tervezte pluviálének szabása is, melynek régen bevált mintája a magyar parasztsuba. Ez a sugárszerű varratokon kívül még abban is tér el a pluviálék általános mintájától, hogy a hátsó részén nincs a csuklyából degenerálódott teljesen fölösleges, lapos táskák helyett azonban széles gallér díszíti a komoly és előkelő hatású papi köpenyt. Mindkét ornátus tervezését egyházi szempontból Fieber Henrik kultuszminiszteri egyházművészeti referens irányította, aki az egyházi körök egy részének egészen megokolatlan maradiságával szemben a történelmi bázisból kiinduló és egészséges esztétikai érzésből fakadó modern törekvések térfoglalása érdekében — mint lapunk olvasói tudják — igen áldásos és eredményes munkásságot fejt ki. Megyer Antal ornátusát Rétyai és Benedek műhelyében, Kovács Erzsébetét pedig a budapesti Hermina-zárda hímzőosztályában készítették, mindkettőt Ő felsége rendelésére a budai kir. palota Szt. István-kápolnája számára.

MOZIBERENDEZÉSEK. A modern építő- és berendezőművészetnek művészi szempontból sem érdektelen kérdése az, hogy milyen legyen a mozgósínház installációja. Éppen a mai építész és tervező számára — bármennyire meg van is kötve a keze a megadott térviszonyok, rendőri szabályok stb. következtében — izgató problémává válik itt: az üzleti, technikai és esztétikai szempontok összeegyeztetése. S valljuk meg, hogy aki látta már az orchideák növést színes filmekben, a vizek felett rezgő paloták tónusát naplementében a vásznon lepörögni — önkénytelenül is érezte, mennyivel előbbre haladt e tisztán technikai művészet az ősrégi architektúra

hátrányára, amely sehogy sem tud ma még megfelelő keretet adni e szép képekhez. A moziarchitektúra mindenestre a reklámművészet szolgálatában kell hogy álljon és így sem homlokzatától, sem belső díszétől senki sem várhat puritán lemondást arról, ami a tömegek számára vonzó. Bizonyos, hogy az üzleti architektúra egyik ágával van itt dolgunk és így a vasbetonnak, üvegnek, a márványnak, a világítóhatások jó csoportosításának és a kellő ízléssel alkalmazott üzleti grafikának éppen annyi szereppel kell bírnia, mint a minden egyéb hasonló jellegű építészeti feladatban. Bizonyos az is, hogy e tekintetben a színházépítés és berendezés csak kevés tanulsággal szolgálhat, mert hiszen a mai „amerikanizmus“ közepette, a folyton változó izgalmakkal dolgozó elsőtűtött mozi nem tanulhat egy parfümös, dekolletált hölgyközönséggel, fényes világítás és foyerkkal és nagyon kényelmes páholyokkal elgondolt színházi nézőtérrel. Mégis, úgy tetszik, a mozgósínháznak is több súlyt kellene vetnie a konstruktív szépségekre, mint az ma — és főképp nálunk — történik. A régi panoráma-stílus még túlságosan sok izzóval és túlélénk színekkel dolgozik a szecessziós homlokzatokon. S még kirívóbb az ízléstelenség a belső területeken. Az építész keze rendszeren hiányzik itt s innét van, hogy a legtöbb moziban van egy rossz kárpitosművészet, mely kényelmetlen Thonet-székeket rak egymás hegyibe-hátába szűk páholy-ketreccekkal és sok plüssel, van egy cizellőművészet, mely a lámpákon és izzókon mázsaszámra szerepelte a nehéz vörös bronzot, van egy foyerművészet, mely a bécsi Werkstättet oltja át magyarba és puhafába és van egy textilművészet, mely a függőnyt és a falakat a leghehujázóbb előindiai és kínai ornamentikával ülteti tele. Ezzel ellentétben egy építészeti és ornamentikában jól átgondolt mozi (mint aminő az e téren legjobb Kino-színház, a berlini Nollendorfplatzon, Kaufman Oszkár földink, a jeles színházépítő alkotása) vajjon mire tanít. Mindenekelőtt arra, hogy a homlokzat és a bejáró architektúrájának tömör, ablaktalan egységével, nagy márványsíkjával, kevés, de nyugodt szobrával és finoman hajlított tetőzetével már kifelé is elárulhatja művészi és technikai jellegét, melynek a szolgálatában áll a belseje. Az előcsarnok öltözője, mennyezete, kevés, de jól formált bútorok a tágas tisztaság és nemes egyszerűség benyomását keltheti. Benn a teremben a kényelmes, külön-külön párnázott fotellek közt az elefántcsontszín az uralkodó, a huzatok és a páholyfüggöny violaszínű, a függöny szürke, kevés lineáris dísszel, melynek géphímzése a friezek

106

107

108

Hadiemléktáblákra és emlékművekre hirdetett pályázat megvásárolt tervei. 106—108. Tóth Gyula és Diósi Antal pályaművei.

106—108. Angekaufte Projekte der Konkurrenz für Kriegerdenkmäler des Julius Tóth und Anton Diósi.

109

110

Hadlemléktáblákra és emlékművekre hirdetett pályázat.
109. Tóth Gyula és Diósi Antal pályaműve. 110. Kovács
Erzsébet megvásárolt pályaműve.

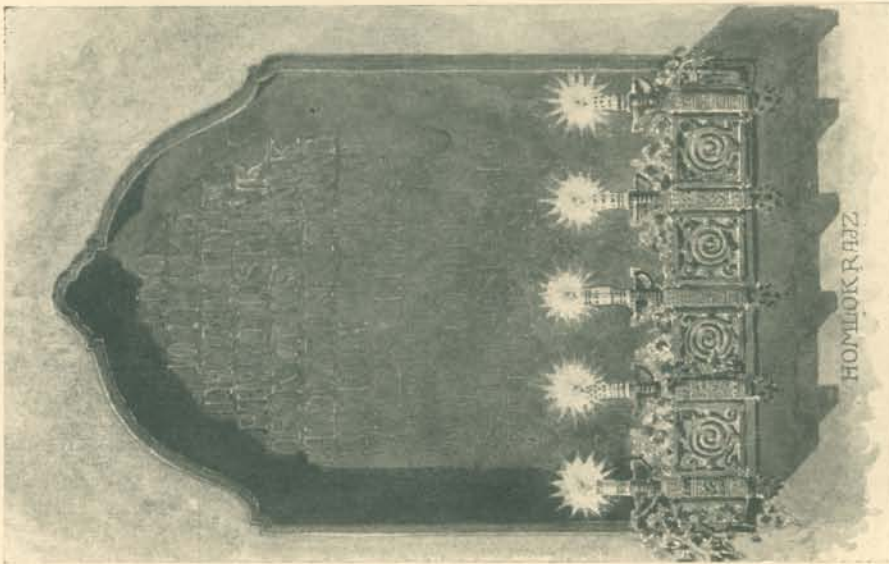
Konkurrenz für Kriegerdenkmäler. 109. Entwurf des Julius
Tóth und Anton Diósi. 110. Elisabeth Kovács's ange-
kaufter Entwurf.

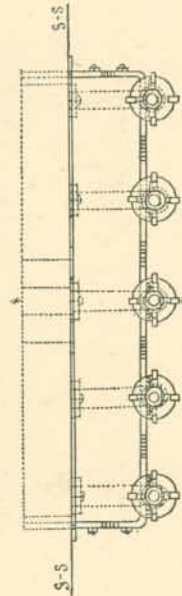
112

M = 1:5

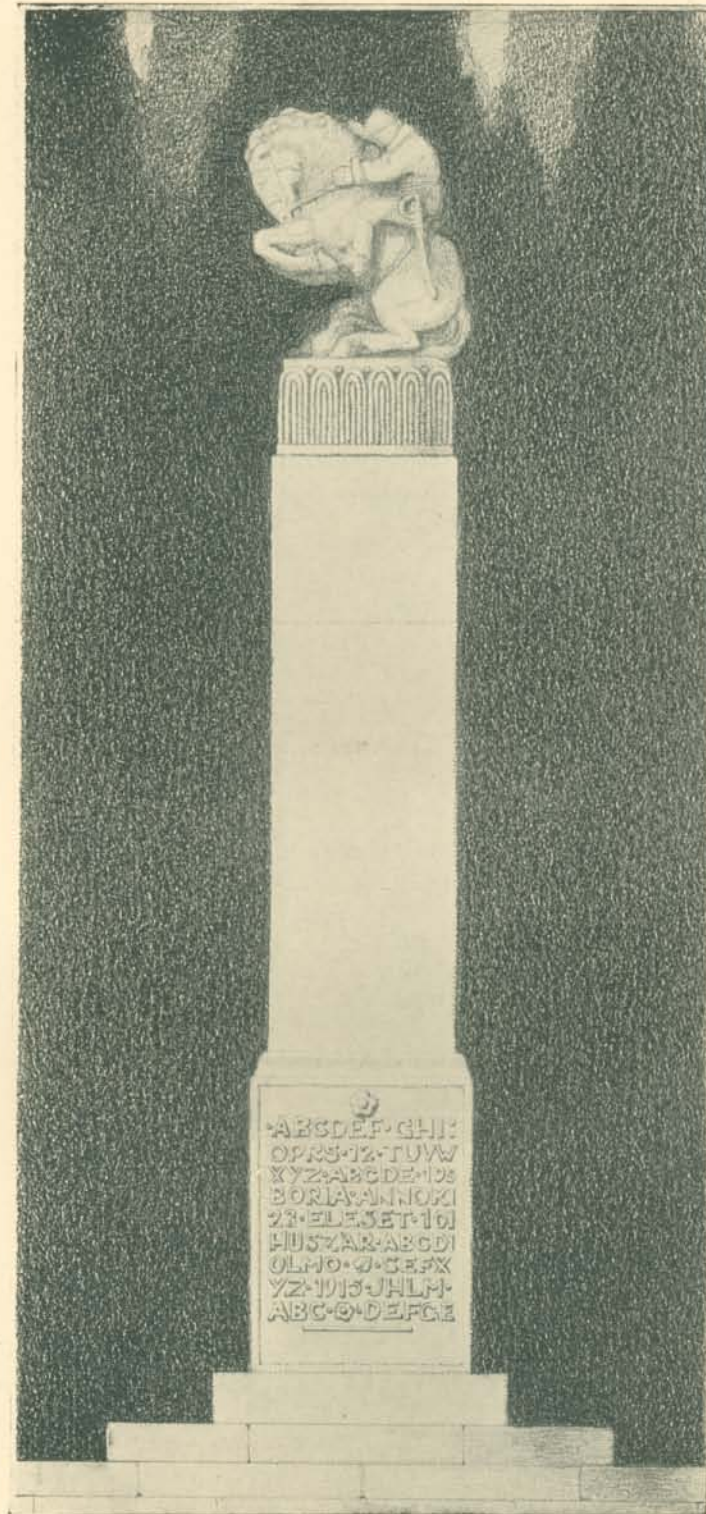

111

Hadiemléktáblákra és emlékművek tervre hirdetett pályázat megvásárolt tervel. 111. Kovács Erzsébet pályaműve. 112. Spiegel Imre pályaműve.

Angekaufte Entwürfe der Konkurrenz für Kriegerdenkmäler. 111. Elisabeth Kovács. 112. E. Spiegel.

115

115. Hadiemléktáblákra és emlékművekre hirdetett pályázat egyik megvásárolt terve. Tóth Gyula és Diósi Antal műve.

115. Angekaufter Entwurf des J. Tóth und A. Diósi der Konkurrenz für Kriegerdenkmäler.

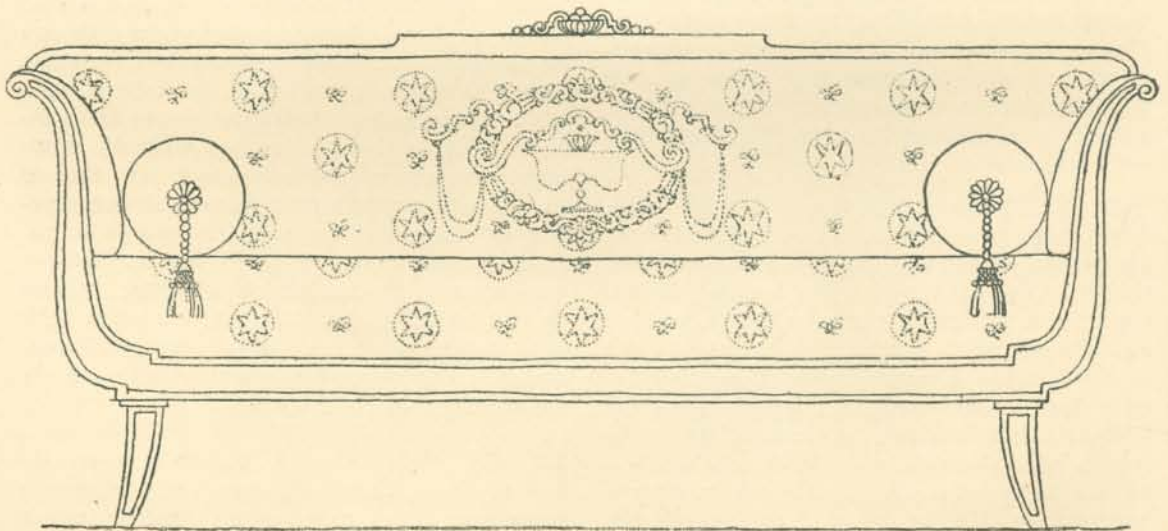
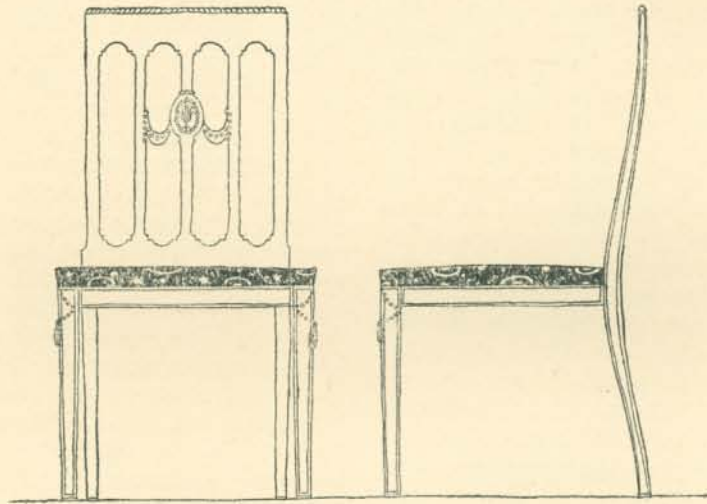
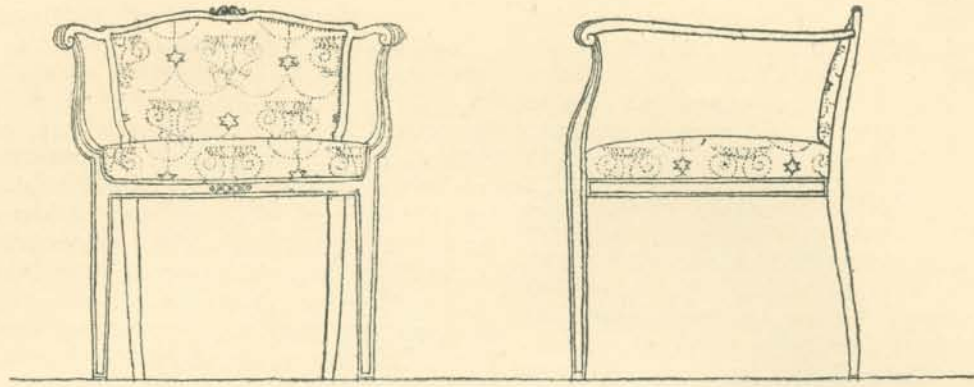
színes medaillonjában összecsendül a fakeret halk ornamenseivel. Mindentűt az intimitás, az átgondoltság s a tiszta anyagszerűség érzése kíséri az embert, aki egy percre sem feledheti el, hogy ama pár negyedóra, amelyet estéjéből ide szánt, üdülést, pihenést és finom szenzációk befogadását jelenti a számára.

HÁROM ÚJABB MAGYAR ÖTVÖSMŰ.
A tavaszmezőutcai hadikórház a minap emléklakettet adott át Szécsi Pálnénak, aki megszervezte a kórházat és a sebesültek javára sikerült hangversenyt rendezett. Az emléket Postl J. műtövös tervezte és készítette. Onyx-lapra szerelt ezüstlemez, melynek feliratát zománccíszítés fogja körül. Az ornemens alapvonala szívalakú, jobbra-balra tulipános virágfüzérék kapcsolódnak hozzá s apró szívecsékben végződnek. A munkának kivált a színhatása igen sikerült. Kifogástalan munka a sodronyrekeszes zománcozás; Postl ebben a technikában Tarján Oszkár tanítványa, mélytűzű, egyenletes, tiszta zománca világos, jól összehangolt színeiben van valami a mi népies ornamentikánk derűjéből és orientális pompájából, finom érzékkel stilizálva és artisztkusan mérsékelve. A másik e füzetben bemutatott ötvösmű egy áldozókehely, melyet az 1914. évi szentföldi zarándokok ajánlottak föl vezetőjüknek, Kaizer Nándor budai sz. ferencrendi házfőnöknek. A díszítés legszembeütőbb helyén a jeruzsálemi kereszt szigorúan geometrikus rajza tűnik elénk. Ez a formai megoldásban épp úgy, mint technikai kivitelében is igen figyelemreméltó munka fiatal ötvösmesterünknek, Mozer Józsefnek műhelyéből került ki. Ugyancsak az ő szakképzettségét és ízlését dicséri a hercegprimásunk rendelésére készült románstílusú, zománccművű figurális képekkel díszített ereklyetartó.

AZ ÍZLÉSTELENSÉG LOVASSZOBRA.
A nagy háború nemcsak nagy hőstetteket, hanem nagy ízléstelenségeket is kivált az emberekből. Kiki azzal szolgálja hazáját, amivel tudja. Van, aki csataterén vérzik érte, van aki egy élelnagyságú ostobaságba írja bele soha el nem múlóan a nevét. A kicsi és nagy ízléstelenségeket azonban gigászi méretekben múlja felül az a háromméteres harcoszobor, amelyet a háború emlékére most készülnek felállítani Bécs legszebb terén: a Schwarzenbergplatzon. Ezt a szobrot egy akadémiai professzor, Müllner József mintázta és faragatja körtefából s az lesz a rendeltetése, hogy mindenki, aki a hadbavonultak árvái javára egy koronát adományoz, beleverhessen egy szöveget, A híres Stock im Eisen című kuriózum módjára itt tehát egy harcos óriás szobra

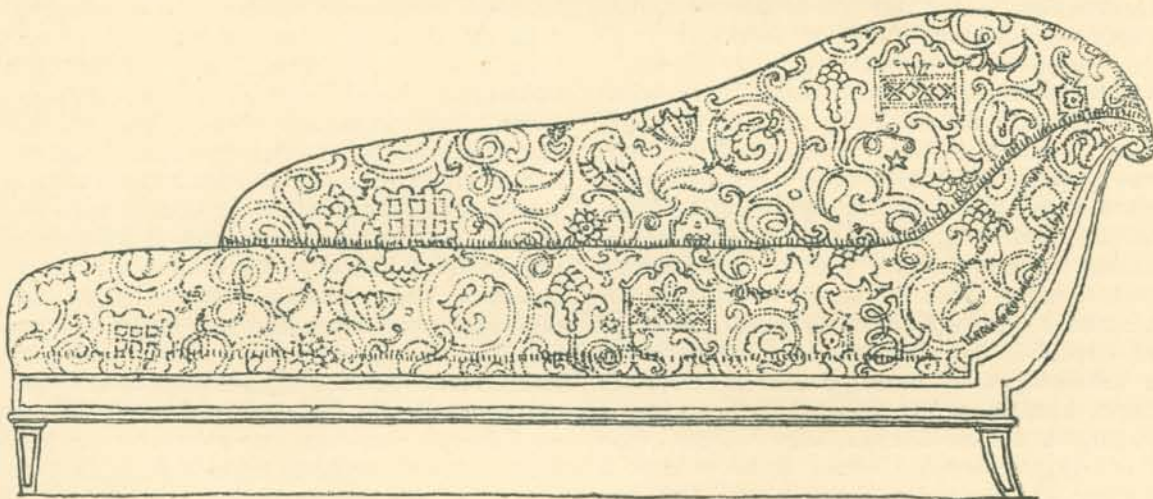
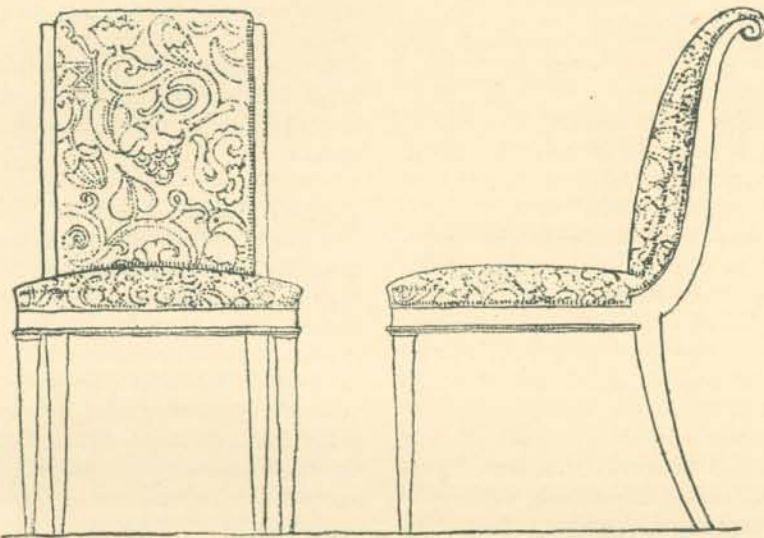
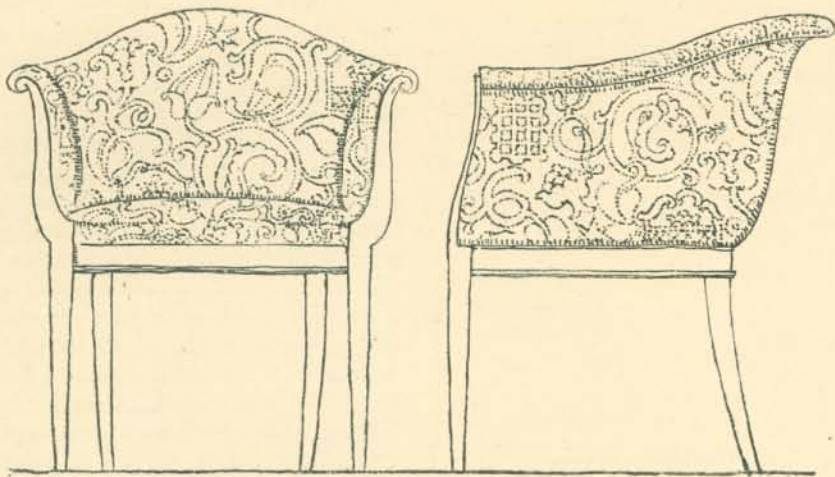
fog éktelenkedni, televerve félmillió apró szög-gel, úgy kikalapálva, mint egy turistacipőnek a talpa. A koronáért azonban nemcsak szöveget verhet be az itthonmaradt untauglich a világtörténelemben, hanem külön be is írhatja a nevét a bécsi község házában egy aranykönyvbe, jelölve annak, hogy a huszadik században még aranykönyvbe került azoknak a neve, akik egy nyilvános szép közteret lerontanak. A jótékony cél s a nagyszerű gondolat, hogy százvezrek jussanak az emberi hiúság révén egy nemes alapra, sok mindent megértet, de nem mindent tesz megbocsáthatóvá. Ezer egyéb, művésziesebb módját lehetett volna találni az emberek kegyeletes megadóztatásának, de hogy kegyelmes uraktól lefelé egy egész társadalom beleessék az utókor szemében is a kómiikus pátosz szerepébe, ezt végre szó nélkül még sem lehet hagyni. Az ezer mód között egy sokkal ízlésesebb mindjárt kínálkozik: azt ültetni egy lóra a Schwarzenberg-téren, aki az eszmét kitalálta és őbelé kalapálni százezer apró szöveget... Mindez azonban idáig csak mulatság és tréfára való alkalom volna és csöppet sem fájna szomszédaink helyett a fejünk, ha néhány nap óta felettünk is nem szálldosna egy ilyen körtefából vasszobor kísértete. Az első hírecske már felröppent: Mátyás királynak budapesti lovasszobrára gondol egy bizoitság s ez a szobor természetesen a vasból való idők emlékére itt is papucsszögekkel lenne telehintve. Nos, mi a paritás dolgában idáig nem óhajtunk elmenni. Budapest az ízléstelenségek tekintetében amúgy is elég süllyal esik a latba, nem szükséges még egy lovasszobrot vetni oda nyomatéku. Az efféle eszme ellen még akkor is fel kellene szólni, ha az ember kiteszi is magát az ilyenkor szokásos hazafiatlansági vádnak, mint-hogy nem okvetlenül a hazának tett áldozat az, ha egy nagymértékű esztétikai eltévelyedésnek vagyunk büntársai. És igen is komolyan s energikusan tiltakozni kell az illetékes embereknek minden olyan kiállítási, vásári és panoptikai eszme ellen, mely e nagy idők szelleméhez méltatlan, mert garasos komédiát csinál egy nagy király emlékéből s milliók nemes célra szánt filléreiből.

BÉCS MINT DIVATKÖZPONT. Ama változások között, melyek a végbemenő nagy események természetes kísérői, reánk nézve talán legnagyobb érdekességgel az bír, hogy a szomszédország fővárosa minden jel szerint a jövőnek elismert divatközpontja lesz az államok egy nagy csoportjára vonatkozólag. Nemcsak a birodalmi németiség esztétikusai, nemzetgazdái utalnak erre újabb idő-

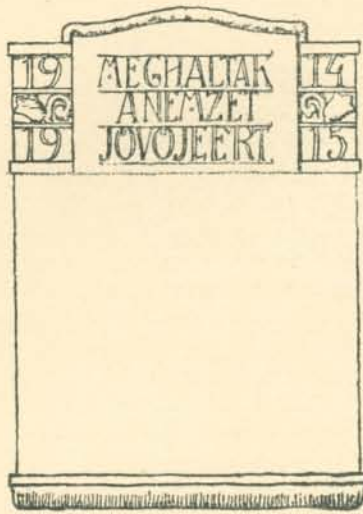
A Gellértfürdő és szálló berendezésére hirdetett pályázat. Káldory Lajos és Ferenczy Sándor 1000 korona I. díjjal jutalmazott 5000 koronás szalontermének székei és pamlaga.

Konkurrenz zur Erlangung von Entwürfen der Einrichtung eines städt. Badehotels in Budapest. L. Káldory und A. Ferenczy: Stühle und Sofa des mit dem I. Preis gekrönten Entwurfes eines Salons.

A Gellértfürdő és szálló berendezésére
hirdetett pályázat. Rákos Pál megvásá-
rolt pályaművének szék- és pamlagrajza.

Konkurrenz zur Erlangung von Entwürfen der Ein-
richtung eines fädt. Badehotels in Budapest. Stühle
und Sofa aus P. Rákos's angekauften Entwurf.

Hadiemlékművek terveire hirdett pályázat. Weszely Vilmos megvásárolt pályaterve.

W. Weszely: Projekt für eine Kriegerdenktafel.

ben egyre sűrűbben munkáikban s cikkeikben, hanem maga Bécs is lázasan dolgozik már most, hogy mire a háború közgazdasági eredményeit kell gyümölcsöztetni, kétségtelen bizonyítékokkal mutassa be arravalóságát. A bécsi ipari és iparművészi érdekeltségek egyik akciót a másik után indítják meg, hogy egy bécsi nagyvárosi divatművészet főformáit lefektessék és Páristól a diktátori tekintélyt elragadják. Legutóbb az ottani iparművészeti múzeum állt a mozgalom szolgálatába és egy kis rögtönzött kiállításon a legjobb művészek divatterveit, csipke-, dísz- és kalapötleteit, továbbá az osztrák műhelyekből kikerülő textilanyagokat a szabóknak s a meghívott szakembereknek bemutatva. Ugyanakkor Vetter udvari tanácsos fáradságot nem ismerő munkával törekszik minden nagyobb divatházat egy-egy tervezőművésszel összeköttetésbe hozni. Peche, Wimmer, Löw, Likarz, Novotny és még vagy egy tucat grafikus és kosztümrajzoló ötletei fognak így megvalósulni s hogy ezeknek a neve minél elterjedtebb legyen, egy aktuális divatlap is indult meg, mely az ő színes fametszeteik s rézmetszeteik e téren értékesíthető java termését adja. A szabók nemsokára elkészülnek azokkal a modellekkel, melyeket ez anyagból összeválogattak s akkor előbb a szövetséges és semleges államok nagyobb cégei, később a nagyközönség számára is megnyílik a Modellschau, hogy számot adjon arról, hogy mennyire képes a bécsi ízlés a francia divatbabonát kiölni s az érte járó milliókat otthontartani. Amennyire el kell ismernünk e mozgalom művészi és közgazdasági jelentőségét, épp oly fontos, hogy már

most figyelemmel legyünk annak reánk hátruló veszedelmeire is. Nem az okatlan féltékenység diktálja ezt az aggodalmat, hanem a saját erőnk érzése kér itt is utat. Nekünk is vannak művészeink, ha nem is sok, de szépen fejlődő talentumok, akikben megvan a képesség, hogy ily irányban kössék le munkaerejüket. Az Iparművészeti Társulat már jóideje megkezdte az előmunkálatokat a pesti piac legkeresettebb szabócégeivel egy közösen rendezendő divatkiállítás érdekében, de a háború közbejött e ezt a szép gondolatot is jobb időkre utalta. E kiállításnak éppen a közbejött események tanulságainál fogva még nagyobb arányúnak s kultúránk erejét még jobban kidomborítónak kell lennie, mint lett volna a háború előtt. A monarchia másik fővárosának sok sikert kívánhatunk szép vállalkozásához, de egyben meg kell edződnünk abban a gondolatban, hogy az eljövendő békekötés a nemzetek nagy szellemi versengését fogja inaugurrálni és ezen a téren sem fog kevésbé értékesnek mutatkozni a magyar harcok...

HERZ MIKSA PASA. A világháború-okozta nagy felfordulások közepette is rokonszenves érdeklődésre tarthat számot annak a kitűnő honfitársunknak a sorsa, aki messze tőlünk, az egyiptomi közélet előkelő magaslátában mindmostanáig tudományban, művészetben és társadalomban jeles reprezentánsa volt a magyarságnak. Herz Miksa pasát, aki évtizedek óta mint az egyiptomi műemlékek kormányhatóságilag megbízott főfelügyelője szerzett elévülhetetlen érdemeiket az archeológia és a múzeumpolitika terén, az angol kormány politikai okokból hirtelen nyugdíjazta. Jellemző, hogy harminchárom évi működés után ezt is csak külön kegyképpen gyakorolta vele az „új rezsim“, ami, ha be nem következik, minden elismerés nélkül menesztették volna állásából. Herz Miksa pasával egy igen értékes, az orientálista tudományokban s kivált az izlám művészetében nagyon jártas egyéniség tűnik el a közszerelésből, akinek nyugateurópai múzeális körökben is nagyratartott közvetítő szerepe volt. Mint restaurátor nagy tudással állított helyre sok régi egyiptomi műemléket és mint író számos publikációval járult hozzá a Kelet műkincesinek ismertetéséhez. Így például Hassan szultán mecsetjéről, Rosette városáról, Hákem és Kalaouh szultánok templomairól, a kopt emlékekről, az asszuani temetőkről írt és adott ki nagyon becses munkákat. Ő tette közzé azonkívül a kairói arab múzeum katalógusát, amellyel igen nagy sikereket ért el. Alig van keleti archeológiai társaság, mely az ő

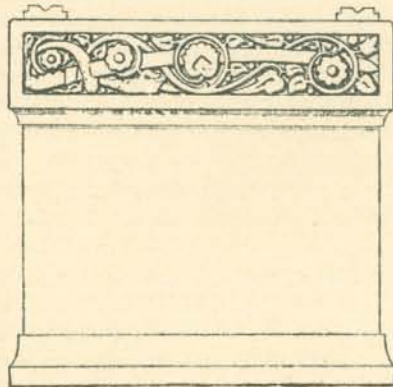
tevékenységével ne gazdagodott volna. De igaz emberi mivoltának legszebb bizonyosságait akkor szolgáltatta, amikor hazájának vagy honfitársainak tehetett szolgálatot, amikor ajándékozással, tanácsokkal, közbenjárással mutathatta meg, hogy egy hosszú és gazdag élet minden nehéz küzdelme sem tudta elfordítani hazájától a szívét. Nyugalomba vonulása után egyelőre Milánóban telepedett meg Herz Miksa pása, ahonnét nemrég egy budapesti barátjához írt hosszabb levélben számol be a háború okozta kellemetlenségeiről. Alkalmunk volt olvasni ezt a levelet, mely úgyszólván szemrehányások és keserűség nélkül konstatálja a leggaládabb politikai vexálásokat, de telve van elboruló aggodalmakkal, mikor hazája sorsára gondol. Ellenségektől körülfogott szülőföldje szenvedései nemes és mély hangokat szólatatnak meg benne, talán egy kissé túlzottan sötéteket is, de nagy küzdelmeink közepette is erők és öntudatunk fokozója lehet, hogy fölünk messze szakadt véreink legértékesebbjei is velünk szenvednek.

HÁBORÚS GYERMEKRAJZOK. A háborúnak a gyermek lelkére való hatását legérdekesebben és igen tanulságosan mutatják az ösztönszerű gyermekrajzok. Ezekből megfigyelhetjük, hogy a háború és a vele kapcsolatos jelenségek miféle képzeteket ébresztenek a gyermekben, mi az, ami őt leginkább megkapja, milyennek tudja vagy képzei az eseményeket. Az eddigi megfigyelések máris megállapították a fiúk és a leányok ilyen rajzai közt levő szembeötlő különbséget. Míg amazok inkább erős akciót, szuronyrohamot, huszártámadást, 42-es mozsarak tűzét, légi járművek bombavetéseit stb.-ket szeretnek rajzolgatni, a leányokat inkább a háborúval kapcsolatos charitatív munka, a hadikórházak, a búcsúzás és a megérkezés jelenetei, az elesettek siratása stb. érdekli. Önként érthető, hogy a rajzok nagyon értékes tanul-

mányi anyagot adnak a pedagógusoknak és gyermekpszichológusoknak, de érdekesek a művészi nevelés szempontjából is. Ezért székesfővárosunk tanügyi hatósága egybegyűjtötte a községi elemi iskolákban készült ilyen rajzokat azzal a céllal, hogy azokat kiállítsa s a pedagógiai múzeumban megőrzi őket. — Mint értesültünk újabban külföldön is gyűjtik a gyermekek háborús rajzait, sőt akad már egy sikerült kiállítás is Bécsben, a Heller-féle művészeti szalonban, mely a rajzok hosszú sorozatában mutatta be a gyermekek háborús megfigyeléseit és elképzeléseit.

TALLÓZÁS. A háború, mely oly fájdalomosan ránehezedik az egész dolgozó, gondolkodó és érző Európára, az iparművészeket talán még érzékenyebben sújtja, mint a többi metier-k munkásait. Mert az iparművész kettős minőségben szenved tőle: a nagy ipari pangás úgyszólván teljesen megfosztja az utóbbi években amúgy is egyre fogyó munkaalkalmaktól, viszont mint művész az ő túlfőtül érzékeny pszichéje minden döntő eseményt pörölycsapásnak érez. Annál szerencsésebb és megnyugtatóbb körülmény, ha lassanként a háborúra való berendezkedés gondolata — amennyire az egyáltalában emberileg lehetséges — a szellemi és teremtő munkának ezen a területén is megerősödik. S itt is elsősorban a németeké az érdem, hogy józanágukkal és nagy etikai fölényükkel tanítómesterei lettek a világnak. A háborús jótékonyosság, a művészi segélyalapok megteremtése persze ott is, mint nálunk, elsősorban a hirtelenében rendezett — vásárjellegű — kiállítások eszközához fordult és hogy ezenközben például Münchenben egészen értékes, új neveket is mutatott be az ottani „Művésznők Egyesülete“ által rendezett kiállítás, az azt bizonyítja, hogy e kemény küzdelmek a dolgozó nők energiáját is hatalmasan fokozzák.

Berlinben az ipari élet stagnálása következtében talán még nagyobbarányú az iparművészek munkanélkülisége, mint egyebütt. Így azt olvassuk, hogy az iparművészeti rajzoló szervezetének 70—80 százaléka van állás nélkül és ezeknek csak igen kis töredéke az, aki más területen keres és talál kárpótlást. Tekintetbe véve, hogy az általános ipari pangás átlag csak 16 százalék munkanélkülit mutat ki az összes ipari területeken egybevéve a német birodalmi statisztikai közleményekben, ez a szám fájdalomosan magas. Érthető, ha maguk a munkaadók is, amennyire lehet, a külön helyzet diktálta munkaalakkal igyekezzenek foglalkoztatni az egyes szakmák tervezőművészeit. Így példa-

Hadilelművek terveire hirdetett pályázat. Thain János megválasztott pályaterve.

J. Thain: Projekt für eine Kriegerdenktafel.

adó szép gondolat, hogy egy német nagy üvegmozaikgyár, mely már békés időben is sok jóakarattal volt a fiatal iparművészek iránt, most külön megbízta az e téren legjobb tervezőket: Thorn-Prikker, Klein Cesar, Bekker-Tempelburg, Bengen stb. művészeket, hogy háborús mozaikablákat készítsenek, amelyekkel községek, testületek stb. a harcban elesett hősök emlékezetét örökölhessék meg. Ám nemcsak a háború nagy eseményei borítják rá árnyékukat a német iparművészetre, hanem a felderülő béke sugarai is előrevetődnek. Az állás nélküli iparművészeti rajzolóok továbbképzésére a berlini iparművészeti múzeum ingyenes tanfolyamokat nyitott, hogy az elkövetkező békés idők fokozott munkáját még nagyobb szakavatottsággal végezhesék majd. Egy csoportot síkdíszítő-, másikat bútórész és lámparajzoló-tanfolyamokon képeznek ki. A béke nagy restauráló feladataira irányul a Werkbund tekintete is, amikor a különböző minisztériumokhoz intézett beadványaiban már most figyelmeztet, hogy a keletporoszországi és elzászi építőfeladatok megoldása, valamint lakásberendezések és háziesszközök készítése nem volna méltó a német ipar művészi szolidaritásához, ha a kellő szakérők hiányoznának. Ilyenek ajánlását a Werkbund ingyen közvetíti. S ugyanakkor a Werkbund már semleges területen, Zürichben is akcióra lépett, ahol december 15-ikén a Schweizerischer Werkbunddal karöltve, könyv-, textil-, kerámiai, fém-, kertészeti s kiválóan gazdag grafikai kiállítást nyitott meg. E kiállítás főfeladata a nagyipar művészi gyártmányainak kellő helyet biztosítani.

A háború azonban — furcsa, de úgy van — egyik-másik iparművészeti ágra egyenesen az aktuálitás vonzóerejével bír. Így Lipcsében nagyon élénk hullámokat vert fel a Goldschmiede-Zeitung által kifizetett pályázat háborús ékszerek terveire. A művészek s az ékszerészek sokat vitatkoztak rajta, vajjon a vaskereszt ily célra való felhasználása, amit a hadvezetőség nem szívesen lát, megengedhető-e, továbbá az ízléssel összefér-e a különböző lövedékek művészi foglalása, amelyek egy-egy harcos testét járták át. S mialatt efféle üres viták folynak, bámulatosan sok finom ékszerötlet merült fel és a bírálók örömmel látták, hogy a német ékszerészek mennyi alaposítással mélyednek bele a régi zománcművészetbe is.

A háború alaposan megbénította a bécsi iparművészek tevékenységét is. Most azután az osztrák közmunkaügyi minisztérium egy olyan kezdeményezést tett fel, amely nagyon megelégedésre méltó a mi számunkra is. E minisztérium ugyanis a bécsi és prágai

iparművészeti múzeumok vezetőivel, valamint a különböző szakiskolák igazgatóival művészi háborús emlékekből kiállítást rendeztetett, amelynek keretében nemcsak a szorosán vett iparművészi, de az államilag támogatott népipari és háziipari akciók idevágó tárgyait is felvették. Az ötven fillértől két koronáig beszerezhető árúak mind az ízlés demokratizálásának hathatós tényezői s e szőtt, fonott, hímzett, agyag-, üveg-, faékszer és fémtárgyak majdnem mindegyike egy-egy művész kézjegyét hordta. A kereskedelmi körök nagyon élénken érdeklődtek a kiállítás iránt. S hogy a háború hangjai és emléktárgyai nemcsak a felnőttek közt, hanem a gyermekek közt még inkább találunk megértőkre, azt a berlini Hohenzollern-Kunstgewerbehaus nagyszerű ólomkatona-kiállítása bizonyítja. Harmincötezer cinkkatona volt itt tábori életben bemutatva nagyszerű csoportosításban: görög és római harcosok, turkok, Wallenstein katonái, a gravelotti ütközet, vörös ördögök és — természetesen — a Mazurítavak a beléjük fulladt oroszokkal. Egy tekintet elárulja, hogy minden művészi ízléssel készült: a nagy Menzeltől a mai grafikusig mindenféle katonaábrázoló szóhoz juthatott benne. És ez olcsó, förékeny játékok, ma a gyermeklélek hangos szenzációi, valaha hírmondói lesznek a múzeumok üvegszekrényeiben a nagy viharoknak, melyek leghamarább a gyermekek szívét dobogtatják meg...

Hogy mennyire vonja majd maga után a háború az iparművészeti termelés forgalmának eltolódását, ennek illusztrálására szolgáljon a Párisból érkezett hír, mely szerint ott „Comité National de Defense Industrielle et Commerciale de la Broderie, Dentelles et Passementerie” címmel külön társaság alakult azzal a céllal, hogy a Németországból és Ausztria-Magyarországból behozott hímzések, paszományok és csipkefélék általános bojkottját Franciaországban végrehajtsa. Ez a társaság újabb kibővítette programját s „Société Nationale des Defense des Intérets Francais” címet vette fel, agitációját pedig az ellenséges államok egész behozatala ellen irányítja. Talán helyénvaló és időszerű volna ily mozgalom Magyarországon is, mely megszámlálhatatlan milliókkal adózott a most ellenünk törő államoknak és adózik közvetve még — ma is.

A háborús jelvények, valamint a háborúval és a hazafias felbuzdulással kapcsolatos egyéb téren felmerülő ízléstelenségek ellen — melyekre újabb füzetünk mindegyikében mi is rámutatunk — irányult a stuttgarti múzeum érdemes igazgatójának, dr. Patzaurek professzornak felhívása, melyben kérte a jellemzően

ízléstelen háborús és hazafias holmikkak beküldését. Ezeket az ő ismert szempontjai szerint rendezve, egy külön kiállításon akarja bemutatni. Ennek a felhívásnak az volt az eredménye, hogy Németország minden vidékéről ezrel küldték be a „negatív” példáknak szánt ú. n. „Hurra-gitsch-“eket és pedig Patzaurek megdöbbenésére ugyanannak az ízlésbe tikköző darabnak sokszor százakra menő példányait. Ezzel Patzaurek — akarata ellenére — vevőket szerzett a selejtes holmikkak s támogatta az illető gyártókat és főlöszleges költséget okozott a buzgó beküldőknek. Ezért most sietve újabb felhívást bocsátott ki, amelyben kéri a német közönséget, hogy csupán a helyi vonatkozású és kisebb körzetben terjesztett oly holmikkak küldjenek a múzeumnak, amelyek ennek figyelmét kikerülhették.

Angliát élesen jellemzi a londoni gyárosok körében felmerült az a terv, hogy külön kiállítást rendezzenek az Angliába leginkább importált német gyártmányokból. Ennek a kiállításnak nyíltan bevallott célja az, hogy alkalmat adjanak az angol gyárosoknak a kelendőbb német gyártmányok beható tanulmányozására és — utánzására. Tehát ezen a téren is szemérmetlen kalózkodásra készül a „perfid Albion“, de remélhetőleg a németek itt is megtalálják módját a hathatós retorzióknak.

Ezzel szemben mennyivel szimpátikusabb a drezdai „Landesstelle für Kunstgewerbe“-nek tervezett kiállítása olyan német gyárt-

Megyer Antal: A hadlemlékekre hirdetett pályázat megvásárolt pályaműve.

A. Megyer: Angekaufter Entwurf der Konkurrenz für Kriegerdenkmäler.

mányoknak, melyek eddig idegen készítményekként kerültek Németországban forgalomba. Ime, itt is az igazság és becsületesség harcát látjuk a kíméletlen kapzsiság és álnokság ellen!

A rajznak a művészetben az az értelme, mint a stílusnak az irodalomban. Az a stílus, mely feltűnési viszketegből mesterkedik és pöffeszkedik, rossz. Csak az a jó stílus, mely észrevétlen marad, hogy az olvasó minden figyelmét az ábrázolt tárgyra, a lélek hullámszárára irányíthassa.

Rodin.

A vallásosság más dologból áll, mint a hiszekegynek elhebegéséből. Mindannak fel fogásában rejlik, ami a világban meg nem magyarázott és kétségtelenül nem is magyarázható. Annak az ismeretlen erőnek imádata, amely a világegyetem törvényeit kiszabja és a lények fajait fenntartja, megsejtése mindannak, ami természetben érzékeinken kívül esik és sem testi, sem lelki szemeinkkel meg nem látható határtalan birodalmat alkot; öntudatunknak a végtelenségbe, az örökkévalóságba, korlátlan tudásba és szeretetbe való törekvése. És ha ezek az ígéretek illúziók is, mégis, amíg csak élünk, úgy nekilendítik lelkünket, mintha szárnyai volnának.

*

A művész az igazmondó, és a fénykép a hazug, mert a valóságban nem áll meg az idő: és ha a művésznek sikerül egy több pillanat alatt lejátszódó gesztus benyomását felkelteni, munkája sokkal kevésbé konvencionális, mint a tudományos kép, mely durván megállította az időt.

*

A festészet, szobrászat, irodalom, zene sokkal közelebb állanak egymáshoz, mint az emberek általában hiszik. Mindegyikük az emberi léleknek a természettel szemben érzett érzelmeit fejezi ki. Különbség köztük csakis a kifejezés eszközeiben van.

A művészeknek — sajnos — mindig számolniok kellett a megszokottságból fakadó közvéleménnyel. Még szerencse, hogy szép álmaiknak csak egy részét is megvalósíthatják.

*

A valóságban sem szép stílus, sem szép rajz, sem szép szín nincsen, csakis egyfajta szépség van: a megnyilatkozó igazság szépsége.

*

Mindenütt van szépség. Nem rajta múlik, hanem szemünkön, hogy nem tudjuk meglátni. A szépség jellemzetessége és kifejezés.

*

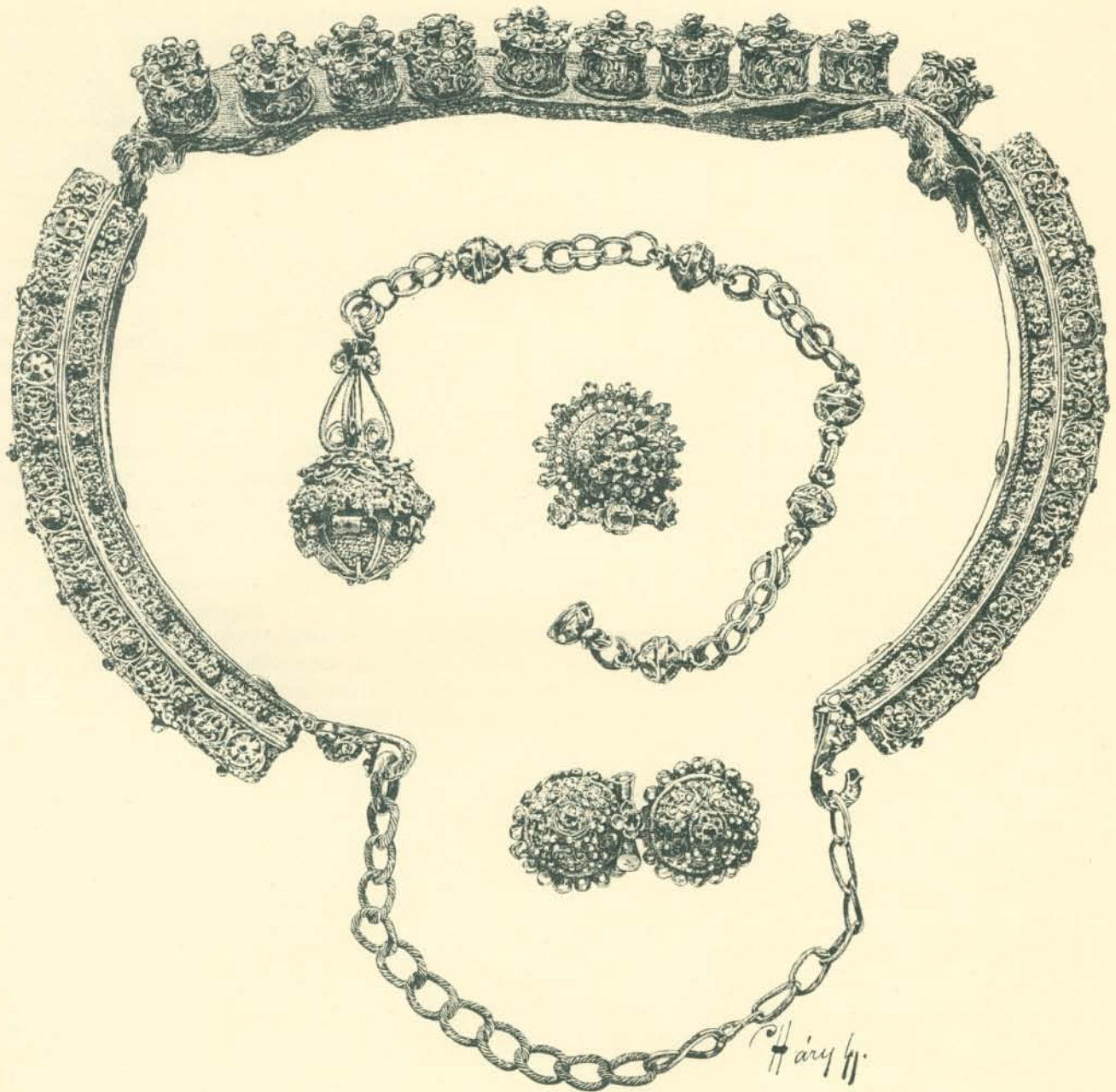
Az emberi test mindig tükrö a léleknek és innét ered legtöbb szépsége. Amit az emberi testben imádunk, ez több, mint szép formája, ez az a belső láng, mely áttetszően keresztül sugárzik rajta.

*

A közepes arcképfestő és mellszoborcsináló arra szorítkozik, hogy megrendelőinek rendszerint csak egyéniségtelen külsejét, paszományait és leltárszerű formáit ábrázolja. Az efajta művészek állnak a legnagyobb közbecsülésben, mert modelljeiket a gazdagság és ünnepélyesség álarcába öltöztetik. Mentül fennhéjázóbb egy mellszobor vagy festett portré, mennél inkább hasonlít valami merev és fontoskodó bábuhoz, annál megelégedettebb a megrendelő.

Rodin.

Öv, kapsok és lánc. Aranyozott ezüst.
XVI. század eleje.

Gürtel, Schnallen und Kette. Silber vergoldet.
Anfang des XVI. Jahrhunderts.

